

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra psychologie

Bakalářská práce

**Toskové a Gegové v Albánii a jejich pohled na Albánce v
okolních státech**

Petr Müller

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Petr Müller

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Toskové a Gegové v Albánii a jejich pohled na Albánce v okolních státech

Název anglicky

Tosks and Ghegs in Albania and their perception of Albanians in neighboring countries

Cíle práce

Vysvětlení historických, politických a náboženských souvislostí a milníků v dějinách Albánie. Prozkoumat vliv režimu Envera Hodži na albánskou mentalitu, jazyk a etnickou příslušnost obyvatel. Popsat albánské komunity v sousedních státech Albánie a včetně jejich vzájemných vztahů. Srovnání pohledu Albánců v Albánii a Albánců žijících mimo ni.

Metodika

V práci budou použity metody jak kvalitativní, tak kvantitativní. Ke kvantitativním metodám patří především studium dokumentů. To je nutné využít již před cestou, aby na základě dokumentů mohla být naplánována alespoň přibližná trasa a vyznačena místa, která chtějí (nebo by měli) výzkumníci navštívit. Také se díky pečlivému studiu dokumentů – hlavně zápisů z cest předešlých návštěvníků země – dá předejít častým chybám a nepříjemnostem. Dále se dokumenty studují z důvodu zjištění informací potřebných k výzkumu. Tato metoda patří k finančně nejméně náročným (např. oproti terénnímu výzkumu). Další velkou výhodou je, využití tzv. longitudinální analýzy – tedy analýzy, která nás může ve zkoumaném tématu dostat velmi hluboko do minulosti. Hlavní nevýhodou (se kterou se v případě zájmu o Albánii velmi často setkáme) je, že autor knihy nebo článku ho nepsal za stejným účelem, jako ho výzkumník čte, a ten pak nemůže získat veškerá nebo konkrétní data, která by potřeboval. Nevýhodou je také nemožnost dodatečných otázek.

Další a zároveň nejdůležitější použitá metoda bude kvalitativní metoda, a tou je dotazování. V práci bylo využito polostrukturovaných rozhovorů. Tato forma rozhovorů má předem připravený rámec otázek, který je ovšem velmi volný. V průběhu rozhovoru jsou výzkumníkem podávány další doplňující otázky, podle toho jakým směrem se odpovědi dotazovaného odvíjejí. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je to, že výzkumník může zjistit další nové informace a hned se na ně hlouběji zeptat. Polostrukturovaný rozhovor je v tomto typu výzkumu preferovanější než strukturovaný právě z tohoto důvodu. Také dává dotazovanému větší volnost v možných odpovědích. Pro tuto práci byly rozhovory s Albánci vedeny v angličtině, což mohlo z jedné či druhé strany vést k jistým nedorozuměním nebo vzájemným nepochopením se. Velmi často byly informace také získávány od průvodců navštěvovaných (především etnografických) muzeí.

Doporučený rozsah práce

cca 50 stran

Klíčová slova

Toskové, Gegové, etnická identita, Albánie

Doporučené zdroje informací

GELLNER, E A. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003. ISBN 80-7325-023-3.

HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody : příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 4. 11. 2015

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 10. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Toskové a Gegové v Albánii a jejich pohled na Albánce v okolních státech“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 10. 3. 2016

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu práce doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D, za vedení mé bakalářské práce a především za umožnění účasti na projektu Pestrá Evropa, díky kterému jsem měl příležitost nahlédnout do problematiky etnických menšin v terénu. Dále bych chtěl poděkovat všem Albáncům a Kosovským Albáncům, kteří byli ochotni vypovídat.

Toskové a Gegové v Albánii a jejich pohled na Albánce v okolních státech

Tosks and Ghegs in Albania and their perception of Albanians in neighboring countries

Souhrn

Tato práce zkoumá etnickou identitu Albánců uvnitř i vně Albánie prostřednictvím kvalitativního výzkumu. Vychází z terénního výzkumu provedeného v Albánii a Kosovu. Práce sleduje několik základních etnodiferenčních znaků a jejich relevanci při konstruování etnické identity vybrané skupiny žijící v Albánii a Kosovu. Zaměřuje se na otázku jazyka, náboženství, historické paměti, politiky, státní hranice, etnických stereotypů a subjektivního vnímání vlastního etnického vědomí.

Summary

This thesis aims to examine ethnic identity of Albanians both inside and outside of Albania. This thesis is based on field research and qualitative research conducted in Albania and Kosovo. The thesis follows several basic ethnic differentiation characters and their relevance in the construction of ethnic identities selected groups living in Albania and Kosovo. The work is focused on the question of language, religion, historical memory, politics, ethnic stereotypes and perceptions of ethnic itself.

Klíčová slova: Toskové, Gegové, Albánci, Kosovo, Kosovští Albánci, kvalitativní výzkum, etnicita, identita, Velká Albánie, národ, nacionalismus

Keywords: Tosks, Ghegs, Albanians, Kosovo, Kosovian Albanians, quality research, ethnicity, identity, Great Albanian, nation, nationalism

Obsah

1.	ÚVOD A CÍL PRÁCE	8
2.	LITERÁRNÍ REŠERŠE	10
3.	METODOLOGIE	14
4.	TEORETICKÁ ČÁST	19
4.1.	Koncepty národa a nacionalismu	19
4.1.1.	Vývoj termínu národ	19
4.1.2.	Určující faktory pro existenci národa	20
4.1.3.	Modernistická teorie nacionalismu	22
5.	PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE (VLASTNÍ PRÁCE)	24
5.1.	Historie území obývaných Albánci	24
5.1.1.	Kosovo	30
5.2.	Terénní výzkum	30
5.2.1.	Náboženství v Albánii	30
5.2.2.	Jazyk	32
5.2.3.	Politika	34
5.2.4.	Etnické stereotypy	37
5.3.	Interpretace výzkumu	39
5.3.1.	Kosovští Albánci	39
5.3.2.	Albánci v Albánii	40
5.3.3.	Vliv Envera Hodži na etnickou příslušnost Albánců	42
6.	ZÁVĚR	44
7.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	47
7.1.	Seznam obrázků	48

1. Úvod a cíl práce

Albánská republika je středomořský stát na Balkánském poloostrově, ve kterém žijí necelé tři miliony obyvatel. Většinu tvoří Albánci, kteří se dělí na Tosky a Gegy. Toskové se vyskytují na jihu Albánie, Gegové na severu. Z náboženského hlediska jsou Toskové většinou muslimové (80 %), z toho asi 2 % beктаšové, zbytek tvoří ortodoxní křesťané 20 %. Gegové jsou z 69 % muslimové sunnitě a 10–30 % tvoří katolíci.

Albánská menšina (v Kosovu se jedná o většinu) bývá v zemích sousedících s Albánií často vnímána jako „problém“. Nedávný konflikt v Kosovu patří mezi nejhorší etnické konflikty, jaké Evropa zažila v posledních desetiletích. Slovanští obyvatelé zemí sousedících s Albánií se často obávají toho, že se zde Albánská menšina bude pokoušet získat určitou autonomii, což se skutečně děje a poté se budou snažit připojit k Albánské republice, což je jen spekulace, která se zakládá na tvrzení, že Albánci v Albánii a Albánci vně Albánie stále tvoří jeden národ. Jedním z cílů této práce je zjistit zda skutečně Albánci v Albánii a Kosovští Albánci v Kosovu tvoří jeden národ a především se zabývá etnicitou, konkrétní rozdělením Albánců mezi Tosky a Gegy, což je téma, na které jsou mezi odborníky rozdílné názory.

Někteří tvrdí, že se jedná o západní konstrukt a že je to nepřiměřená redukce rozmanitosti Albánie, jiní tvrdí, že albánská společnost je skutečně rozdělená na tyto dvě etnika. Proto je třeba se tímto tématem zabývat, podrobit ho výzkumu a zjistit jaké jsou prvky etnické identity Albánců a zda skutečně tvoří Albánci jeden národ a jednu etnickou skupinu. A pokud ano, má tento národ iredentistické tendence, tedy chce spojit všechna území obývaná Albánci do jednoho státu, nebo se jedná jen o hrstku extrémistických nacionalistů, jejichž postoj je v rozporu s cítěním obyčejných Albánců. Dalším důvodem proč se zabývat Albánci je, že v této zemi spolu bez problémů vychází katolíci křesťané, pravoslavní křesťané i muslimové a v tom by se mohla stát vzorem pro celý svět.

Druhou oblastí, v které byl proveden terénní výzkum, je Kosovo. Výzkum se týkal Kosovských Albánců, kteří zde tvoří 90% obyvatel, ačkoliv toto území z historického hlediska patří Srbům. Zde se také odehrála nejslavnější bitva srbské historie. V poslední době se na tomto území střetávaly zájmy Kosovských Albánců, kteří zde chtěli vyhlásit

samostatný stát, což v roce 2008 i učinili a zájem Srbů, kteří stáli o zachování Kosova jako integrální součásti Srbska. Díky tomuto etnickému konfliktu, který je v myslích obyvatel stále živý, jsou na území Kosova stále přítomny jednotky KFOR, které zde dohlíží na bezpečnost. Na území Kosova se v posledních desetiletích neustále střídají období, kdy srbské etnikum utlačuje Kosovské Albánce a období, kdy albánská většina utlačuje srbskou menšinu za pomoci ozbrojených jednotek Kosovské osvobozené armády (UCK), kteří jsou zde stále považováni za hrdiny. Politická elita Kosova vždy odmítala, že by se snažila území Kosova spojit s Albánií.

Cílem terénního výzkumu bylo zmapovat, zda se Albánci a Kosovští Albánci rozlišují na Tosky a Gegy i v současnosti a podle čeho tak činí nebo jestli se cítí jako jeden národ Albánců. Práce vychází z terénního výzkumu v Albánii a Kosovu uskutečněném v září 2014 a červenci 2015, kdy byly provedeny polostrukturované rozhovory s respondenty. Tato práce se zabývá i historickými událostmi, které ovlivnily vnímání etnické příslušnosti Albánců, jak v Albánii, tak i v Kosovu. Identifikuje vliv režimu Envera Hodži na etnicitu Albánců, především jeho snahu o etnickou jednotnost Albánců. Jsou zde vysvětleny historické události v dějinách Albánie, v souvislosti s vnímáním etnické příslušnosti jejich obyvatel.

Cílem práce je především odpovědět na hlavní výzkumnou otázku:

- Jak se liší etnická identita Albánců v Albánii a Kosovu?

K zodpovězení hlavní výzkumné otázky a lepšímu porozumění tématu bude docíleno pomocí dalších podotázek, kterými jsou:

- Rozlišují se Albánci na Tosky a Gegy, a podle čeho tak činí?
- Interpretace historických událostí v souvislosti s vnímáním etnické příslušnosti jejich obyvatel.
- Identifikovat vliv režimu Envera Hodži na albánskou mentalitu, jazyk a etnickou příslušnost obyvatel.
- Mají Albánci a Kosovští Albánci zájem o vytvoření Velké Albánie?

2. Literární rešerše

Existencí dvou hlavních etnických skupin v Albánii se ve svém článku „Do Ghegs and Tosks exists? The north/south division in Albania and its interpretations“ zabývá francouzský spisovatel a člen Institut d'Ethnologie Méditerranéenne et Comparative Gilles de Rapper (2004). De Rapper tvrdí, že rozdělení Albánců na Tosky (na jihu) a Gegy (na severu) je konstruktem západní literatury. Rozdíly především v jazyce, ale i v dalších oblastech jako je oblékání nebo sociální uspořádání, mezi severem a jihem jistě existují. De Rapper však upřednostňuje rozdělení obyvatel podle náboženství – tedy na muslimy a na křesťany. Kritizuje snižování rozmanitosti země redukcí na dva regiony.

Gilles de Rapper (2004) se také zabývá používáním termínů Tosk a Geg v historii, kde dochází k závěru, že tyto slova měly v minulosti jiný význam než v současnosti. Slovo Tosk využívali zahraniční cestovatelé pro označení lidí žijící v regionu mezi řekami Vjosë a Shkumbin v jižní Albánii. Až do národního obrození v 19. století, kdy vzniká termín Škipetar (Albánc) v rámci albánské národní jednoty, se Albánci označovali termínem Toskëri. Termín Geg byl původně také určen pouze pro menší region na území Albánie a až později se začal používat pro obyvatele severní Albánie. Dalšími argumenty proti rozdělení země na geografickém základě je, že v dobách komunismu byli odborní pracovníci z jihu posíláni na sever. Navíc se někteří obyvatelé hor z jihu identifikují s Gegy a obyvatelé nížin severní Albánie nebývají označováni jako gegové.

De Rapper (2004) by Albánii rozdělil do čtyř širokých kategorií: řeč, osídlení, potraviny, morální vlastnosti. Toskický dialekt se stal základem pro národní (literární) jazyk, ale nebyl dokázán nedostatek vzájemného porozumění. Rozdíly v osídlení existují mezi typem vesnic v horách na severu, kde není žádný velký společenský život a na jihu, kde mají vesnice městský charakter. V horách na jihu jsou hrdí na svůj městský charakter vesnic. Lidé z jihu kritizují potraviny ze severu pro nedostatek rozmanitosti. Jídlo na severu jim připadá chudé a jednoduché a mají k němu odpor kvůli nedostatku hygieny. Ve skutečnosti však tyto rozdíly nejsou charakteristické pro celý sever, nebo celý jih, nýbrž pro určitou malou oblast.

Rozdíly v morálních vlastnostech (de Rapper, 2004) jsou způsobeny hlavně náboženskou příslušností, ale Gegové na severu v horách mají zvláštní postavení, protože mají odlišné morální hodnoty a z jejich zvykového práva kanún mají ostatní Albánci obavy. Jejich tradiční pohostinnost považují za přehnanou a pobuřující a jejich životní styl jim připadá příliš svazující a ztuhlý, ve kterém by se necítili dobře hlavně kvůli sociálním konvencím. Lidé z hor jim také připadají drsnější a hrubší, kdežto sebe považují za měkčí a kultivovanější.

Jihem Albánie, kde v oblasti Devoll žijí blízko sebe křesťanští a muslimští Albánci se zabývá Gilles de Rapper (2008) ve své práci „Religion in post-communist Albania: Muslims, Christians and the idea of 'culture' in Devoll, southern Albania“, kde dospěl k závěru, že zde panuje názor, že jsou křesťané více kulturní než muslimové. Cílem článku je zjistit, v čem spočívá tato kulturní odlišnost. Hlavní jsou vzdělání a civilizovanost. Autor ukazuje rozpor mezi reprezentací náboženského cítění jako hrozby pro Evropu s tím, že jsou muslimové považováni za fanatiky a konfliktní typy lidí a přitom ve skutečnosti soužití mezi muslimy a křesťany v Albánii funguje bez konfliktů.

De Rapper (2008) je proti obvyklému tvrzení, že v albánské společnosti je náboženství nepodstatné. Naopak to vidí tak, že každé náboženství poskytuje jistou úroveň kultury. Obě skupiny shodně tvrdí, že by mezi nimi nemělo docházet ke sňatkům a každá skupina tvrdí, že má své vlastní morální hodnoty. Křesťané jsou obecně považováni za více kulturní, ale tato nadřazená pozice křesťanů je často různými způsoby zpochybňována. Někdy je sdílena i samotnými muslimy. Pozice muslimů a křesťanů se tedy jeví proměnlivá v čase a záleží také na konkrétním místě, záleží, jestli pospolu žijí v severní nebo jižní Albánii a jestli jednotlivé vesnice spolu soutěží o zdroje a také záleží na způsobu, jakým se muslimsko-křesťanská komunita vztahuje k širšímu uspořádání.

De Rapper (2008) tvrdí, že jeho studie by měla být brána pouze jako orientační, protože studie o náboženském soužití v Albánii by neměla být omezena na náboženské projevy, ale měla by také vzít v úvahu všechny aspekty sociální reprezentace a praxe, které se používají k vytváření a reprodukování rozdílů mezi místními skupinami identifikovaných jako náboženské. Náboženství v Albánii nepochybně zůstává prostředkem pro klasifikaci lidí. Post-socialistická náboženská revitalizace jde nad rámec projevů výlučně náboženského cítění a praxe.

Rozdílem mezi dvěma hlavními etnickými skupinami v Albánii se také zabývá Andrew Gumbel (1997) ve svém článku „Tribal tension splits Albania in two“. Rozdělení není podle Gumbela pouze geografické (podél řeky Shkumbin), ale také kulturní a historické. Rozdíly mezi oběma skupinami vidí v úrovni vzdělání, v životních návycích, v praktikování náboženství a hlavně v jazyce, kde gegskou formu albánštiny považuje za méně sofistikovanou. Tyto rozdíly považuje za mnohaletý zdroj napětí, který vřel pod pokličkou. V poslední době mělo toto napětí velký dopad na situaci Saliho Berishy, který jako typický Geg, se snažil prosadit svou autoritu na polovinu území, s kterým má jen velice málo kulturně společného. Zvolení Berishy vidí Gumbel jako velice problematické a zemi, kterou považuje už tak za nejednotnou, jeho zvolení ještě více rozdělilo. Spory vznikali například v oblasti státních zaměstnanců, kdy Berisha Gegům stranil.

Dopady rozdělení Albánie vidí například za 2. světové války (Gumbel, 1997), kdy řecká armáda obsadila jižní část Albánie a měla ambice ji anektovat. Rok po skončení války vytvořil americký kongres návrh, podle kterého se Albánie měla rozdělit mezi Řecko a Jugoslávii právě podle zmíněné hranice. Jedním z důvodů, proč Hodža zakázal v roce 1967 náboženství, byly obavy, že se římsko-katolický sever odtrhne od převážně muslimského jihu. Post-komunistickou éru země vnímá autor jako dobu, kdy narůstá kulturní propast mezi oběma etniky.

Gumbel (1997) vidí problematiku Tosků a Gegů velice černobíle. Sever vnímá jako zemi mafiánských gangů. Místní zvykové právo kanún považuje za typicky mafiánské. Rozdělená je země i v kriminální činnosti. Gegové na severu se orientují především na obchodování s drogami a cigaretami. Jejich sítě jsou i v zahraničí, nejvíce spolupracují s Kosovem a využívají gegské státní úředníky. Na jihu země se Toskové orientují na pašování zbraní a nelegálních přistěhovalců v oblasti Jadranu do Itálie.

Rozdíly v hlavních dialektech nejen v Albánii, ale také v Kosovu, se zabývají autoři a členové Rakouské akademie věd Sylvia Moosmüllerová a Theodor Granser (2006) ve článku „The spread of Standard Albanian: An illustration based on an analysis of vowels“. Spisovná albánština je poměrně nový jazyk, nynější kodifikovaná forma byla vyhlášena roku 1972. Za oficiální formu jazyka je tedy od doby vlády prezidenta Hodži považován toskický dialekt. Moosmüllerová a Granser ve své studii sledují čtyři hlavní regiony, kde

se albánsky mluví a snaží se najít hlavní rozdíly mezi danými dialekty. Ty jsou především v přízvukných samohláskách. Sledovanými regiony jsou: jižní Albánie, střední Albánie, severní Albánie a Kosovo. Moosmüllerová a Granser došli k závěru, že kosovská albánština je odlišná od albánské. Uvnitř země se ale jednotlivé skupiny natolik navzájem ovlivnili, že se nedá říct, že vyhlášení spisovného jazyka vycházejícího z jižního dialektu, by sever nějak zvlášť negativně ovlivnilo.

O rozdílech mezi albánskými etniky – tedy Gegy a Tosky – českou veřejnost nejčastěji informuje ve svých reportážích pro Český rozhlas (a Českou televizi) zpravodaj a specialista na Balkán Alexander Tolčinský. Odlišnostmi mezi zmíněnými etniky se zabývá například v reportáži „Alexander Tolčinský: Velká Albánie do roku 2013?“ (2010) odvysílané na stanici ČRo 6. Tolčinský popisuje odlišný historický i náboženský vývoj a z nich vyplývající nynější vztahy. Zatímco Gegové usilují o vytvoření tzv. „Velké Albánie“ (území zahrnující mj. část Černé Hory, Makedonie, Srbska a Kosova), Toskové se na Gegy v jakémkoli státě dívají „skrz prsty“ a sjednocení nepřipadá v úvahu.

Další reportáž „Alexander Tolčinský: Toskové, nebo Gegové?“ (2011) odvysílaná tamtéž je zaměřena na politickou situaci. To, co Tosky a Gegy od sebe nejvíce odlišuje, jsou právě politické názory. Gegové patří převážně k Demokratické straně, zatímco Toskové jsou příslušníky socialistů a to hlavně z důvodu toskického původu prezidenta Hodži.

3. Metodologie

Tato práce vychází z kvalitativního výzkumu, zvláště pak z terénního výzkumu uskutečněného v září 2014 v Albánii a v červenci 2015 v Kosovu. Kvalitativní výzkum definuje Silverman (1993) takto: „Kvalitativní výzkum se snaží interpretovat pohledy subjektů tím, že výzkumník přijímá jejich perspektivu. Využívá se podrobný popis každodenních situací. Jde o porozumění akcím a významům v jejich sociálním kontextu. Dává se přednost otevřeným a nestrukturovaným výzkumným plánům. Neredukuje se počet proměnných ani vztahů mezi nimi (o jejich redukci spolurozhodují zkoumané subjekty). Analýza vychází z velkého množství informací o malém počtu jedinců. Převažuje zájem o reálné celky, interakce mezi aktéry a individuální osudy.“

Kvalitativní metody (Kokaisl, 2015) a techniky sběru dat jsou v antropologickém bádání upřednostňovány, jelikož nám umožňují zkoumaný fenomén pochopit více do hloubky, k dané problematice přistupují komplexně, neseparují dílčí element reality, ale zkoumají je v jejich kontextu a v přirozeném prostředí. Dalším důvodem pro volbu kvalitativního přístupu k výzkumu je fakt, že výzkumné otázky nejsou kvantitativního charakteru, nýbrž kvalitativního. Zcela klíčovým rozdílem mezi kvantitativním a kvalitativním přístupem je vztah ke zkoumané realitě a vztah k předmětu výzkumu. V kvantitativním přístupu se realita vnímá jako „objektivně“ daná a ve vztahu předmětu výzkumu zůstává vědec nad věcí. Při kvalitativním přístupu naopak bere výzkumník tu realitu, která je konstruovaná zkoumanými jedinci, existuje tedy mnoho různých interpretací reality. Se sledovanými osobami je výzkumník ve vzájemné interakci a snaží se odstup od nich snížit na nejmenší možnou míru.

Díky kvalitativnímu přístupu (Kokaisl, 2015) lze porozumět podstatě problému, pomáhá nám pochopit běžný život lidí v jejich podmínkách – z jejich pohledu a v jejich interpretaci. Nevýhodou kvalitativního výzkumu je, že jeho výsledky nelze generalizovat na celou společnost. Mezi další nevýhody patří nemožnost testovat hypotézy a teorie, analýza a sběr dat bývají časově náročné. Výsledky výzkumu nejsou objektivní, jsou ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi. Při kvalitativním výzkumu je rovněž nutno rezignovat na reprezentativnost, tzn., že výzkumný vzorek neodpovídá strukturou skutečné struktuře daného národa a rovněž je nutno rezignovat na validitu

výzkumu, což je statistická míra spolehlivosti výzkumu. Výzkumník bez předsudků přistupuje k interpretaci získaných dat a s předmětem svého zájmu zachází přirozeně. Studuje jevy ve svých přirozených podmínkách a pokoušejí se jim dát smysl nebo je interpretovat v termínech významů, které jim lidé dávají. Výzkumník buduje komplexní, holistický obraz a analyzuje slova i rozsáhlejší verbální i neverbální významové jednotky. Logika výzkumu je induktivní, začíná sběrem dat, v nichž identifikuje pravidelnosti a hledá význam těchto dat, formuluje předběžné závěry a ty mohou vézt k vyřčení teorie či hypotézy.

Klíčovou metodou použitou při výzkumu je dotazování. V práci bylo využito polostrukturovaných rozhovorů. Tato forma rozhovorů má předem připravené tematické okruhy, které chce během rozhovoru projít, ale otázky se přizpůsobují předchozím odpovědím, pokládají se vysvětlující a doplňující otázky, podle toho jakým směrem se odpovědi dotazovaného odvíjejí. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je to, že výzkumník může zjistit další nové informace a hned se na ně hlouběji zeptat. Polostrukturovaný rozhovor je v tomto typu výzkumu preferovanější než strukturovaný právě z tohoto důvodu. Také dává dotazovanému větší volnost v možných odpovědích. Pro tuto práci byly rozhovory s Albánci vedeny v angličtině, což mohlo z jedné či druhé strany vést k jistým nedorozuměním nebo vzájemným nepochopením se. Dalším problémem byla snaha se vyvarovat sugestivním otázkám, což bylo vzhledem k výzkumné otázce dosti problematické a při žádném rozhovoru nebyl respondent první, kdo by použil termín Tosk nebo Geg. Dalším problémem rozhovorů také může být snaha daného etnika o „vylepšení sama sebe a shození druhé strany.“

V Albánii byly často informace získávány od průvodců v (především etnografických) muzeích. Výzkum musel být zaměřen na osoby mluvící anglicky, což byla nejčastěji mladá generace lidí, což je další faktor ovlivňující reprezentativnost zkoumaného vzorku osob.

První respondentkou byla jednadvacetiletá Dona, která studuje na univerzitě ve Shkodře. Odpověděla jen velmi spoře, protože se o dané téma nezajímala. Věděla, že existují rozdíly, ale nic víc nám nesdělila. Ani sama sebe nedokázala do skupiny Gegů nebo Tosků zařadit. Takových respondentů bylo více, hlavní problém byl v tom, že tito lidé s námi odmítali mluvit.

Další respondentka Kristjana byla také studentka, tentokrát dvaadvacetiletá, která patří mezi Gegy. Být na severu pro ni automaticky znamenalo být Geg. Jediný rozdíl je pro ni v jazyce. Prvním mužským respondentem tohoto výzkumu byl Albert Toka. Albert je mladý Geg, který žije s rodinou ve Shkodře a pracuje jako zdravotní bratr. Sám o sobě říká, že je Geg, ale zároveň se považuje za hrdého Albánce. Má možnost přestěhovat se do Itálie, ale on chce v Albánii zůstat a možná i nesnadný život zde ovlivnit.

V etnografickém muzeu ve městě Kruje jsme se seznámili s Viktorem Avoliou. Ač pracoval v severní části Albánie, pochází z jižní části, z města Saranda. Díky tomu mohl poskytnout velké množství informací a popsat rozdíly mezi severem a jihem, které sám opravdu pocítuje.

V hlavním městě Tiraně byl proveden polostrukturovaný rozhovor s mladou průvodkyní v galerii Yljo Ylli. Yljo se nepovažuje ani za Gega, ani za Toska, a to z důvodu toho, že žije ve střední části Albánie (vymezené městy Elbasan, Durres, Tirana), ve které se tohoto rozdělení nevyužívá. Se svou rodinou patří k tzv. „middle people“, tito lidé jsou mezi, protože, tam kde žijí, dochází k prolínání kultur Gegů a Tosků. Yljo je muslimka, ale náboženství nepraktikuje.

Respondentem pocházejícím z jihu Albánie, konkrétně z města Ksamil, byl učitel Alexandr. Alexandrovi je okolo padesáti let a žije se svou ženou a třemi dcerami, kterým by nedovolil provdat se za Gega. Pro starší lidi je rozdělení na Tosky a Gegy mnohem důležitější než pro nejmladší generaci.

U respondentů v Kosovu převažovala rovněž mladá generace, protože byli ochotnější dělat rozhovor na téma etnicity. Mladí lidé mluvili častěji anglicky, než starší generace. První rozhovory v Kosovu byly započaty v Kosovské Mitrovici na náměstí před mešitou. Většina respondentů z tohoto města, čtyři děvčata a jeden muž, byli mladí studující lidé. Všichni studují albánskou školu bez národnostních menšin. Jedná se o Kosovské Albánce, kteří mají celou rodinu v Kosovu. Za svou vlast považují Kosovo, nemají rádi Srby, ale Albánce ano. Ideu Velké Albánie neznají, ale nevadilo by jim, kdyby se Albánie rozšířila o území, které obývá albánské etnikum. Vědí, že albánská menšina existuje i v Černé Hoře, kterým by se údajně mohla líbit myšlenka Velké Albánie. Tosky a Gegy považují za etnika

patřící minulosti. Albánie je tvořena jedním národem, který se etnicky nečlení. Tito respondenti byli ve věku mezi 18 až 20 lety.

Odlišné názory od mladých lidí má prodavač telefonů z Kosovské Mitrovice. Tento čtyřicátník, jehož část rodiny žije v Srbsku, se Srby vychází dobře. Jedná se o muslima, který však náboženství nepraktikuje, podle něj není albánský národ rozdělen na Tosky a Gegy a Kosovští Albánci tvoří samostatný národ, jehož vlastní je jen Kosovo. Na příkladu svateb ukázal, že zde existuje rozdělení společnosti spíše podle náboženství, než podle etnické příslušnosti. Například albánští křesťané uzavírají sňatky s pravoslavnými Srby a muslimští Albánci zase uzavírají sňatky jen mezi muslimy.

Dalším městem, kde se uskutečnilo více rozhovorů, je hlavní město Kosova Priština. Zde byli všechny rozhovory uskutečněny před budovou národní knihovny, kde se dal očekávat pohyb lidí hovořících anglicky. První respondentkou byla studentka psychologie, které bylo 21 let. Jednalo se o muslimku, navštěvující 3x týdně mešitu. Ví, že je Geg, protože mluví gegským dialektem, jiný význam to nemá. Albánské zvykové právo považuje za dávnou minulost a je to spíše legrační. Albánci a Kosovské Albánci považuje za jeden národ. Je ráda, že je Albánci podporují, ale tvrdí že Kosovští Albánci a Albánci z Albánie mají rozdílný názor na podporu albánského národa. S velkou Albánií by souhlasili, ale mezi Albánci a Kosovskými Albánci jsou na to rozdílné názory. Kosovští Albánci chtějí prý nezávislost, kdežto Albánci by chtěli spíše jednotnou Albánii.

Druhou respondentkou z Prištiny, která byla ochotna se více rozhovět, je studentka medicíny. Bylo jí 23 let a je muslimkou, která chodí 5x týdně do mešity. Nesouhlasí s myšlenkou Velké Albánie, protože zde jsou na to jiné politické názory než v Albánii. Na toto téma odmítala více mluvit, stejně jako všichni lidé v Kosovu. Cítí se být Kosovankou, ne Albánkou. V Albánii má příbuzné i přátele.

Poslední dva rozhovory s Kosovskými Albánci se odehráli v Prizrenu. První rozhovor byl u táborového ohně v campu s dvacetipětiletým počítačovým inženýrem. Narodil se v Černé Hoře a má příbuzné v Srbsku, Kosovu, Černé Hoře i Albánii. Do Albánie jezdí několikrát v týdnu, z Prizrenu je to velice blízko. Za svou vlast považuje

Kosovo i přesto, že se zde nenarodil. Velice se zajímá o politiku. Albánce nepovažuje za rozdělené podle náboženství. Jsou rozděleni podle zemí, kde žijí. Velice dobrou pověst má prezident Tito. Považuje ho za prezidenta Velkého Kosova.

Poslední rozhovor se uskutečnil s prodavačkou v obchodě se suvenýry. Jednalo se už od pohledu o muslimku, protože byla zahalená. Považuje se za Kosovanku. Albánce považuje za odlišné především svou mentalitou. Albánce prý hodně ovlivnil režim Envera Hodži. Myslí si o nich, že jsou opatrní, nedůvěřiví a uzavření, kdežto Kosované jsou otevření.

Poslední dva respondenti jsou studenti České zemědělské university, což byla velká výhoda, protože díky tomu mohl být veden v češtině. Na druhou stranu jeden z nich se necítí být Albánцем, ale Čechem, tudíž jeho odpovědi měli spíše doplňující charakter.

4. Teoretická část

4.1. Koncepty národa a nacionalismu

4.1.1. Vývoj termínu národ

Zásadní potíží v definici a interpretaci termínu národ, dle Hrocha (2009) tkví v tom, že k analýze moderního společenského procesu, používáme termín, který vznikl už ve středověku, ale neoznačoval příslušnost k etnické skupině tak jako v dnešním pojetí. Etnickou příslušnost určoval jazyk a vedle toho existoval termín gens (kmen) jako synonymum k natio. Latinský termín natio v jednotlivých jazycích nabýval odlišného významu v závislosti na politické situaci a kulturních podmínkách.

Tímto byly velice ovlivněny výzkumy v 19. století, u kterých hrálo velkou roli, v jaké národní situaci se badatelé nacházeli. Země, které už od středověku měli národní stát, jako například Anglie a Francie, mají termín národ velice úzce spjat s termínem stát. To ale neplatí u zemí, kde v nevládnoucích etnických skupinách vznikali národní hnutí, tj. dle Hrocha: *„Cílevědomé úsilí dosáhnout všech atributů svébytné národní existence. Přitom nebyla státnost, to je plná nezávislost, jedním z těchto atributů, ani historickou nutností: není pro existenci národa rozhodující, zda dosáhl státnosti.“* (Hroch, 2009)

Hroch (2009) se k odlišným pojetím termínu národ v různých zemích vyjadřuje následovně. V angličtině, se termínem národ označovaly osoby, které žily pod jedním panovníkem, v pevně daných hranicích, řídicí se shodnými zákony. Tato pospolitost lidí, byla v Anglii vnímána jako samozřejmá. Podobně byl tento termín vnímán i ve Francii, kde přibyl jako společný rys národa ještě společný jazyk. Během Velké francouzské revoluce nabyl význam národa silně na významu. Národ se stává ideálem, za který je nutné bojovat a je nadřazený jednotlivci. Národ se stal v duchu revoluce *„pospolitostí lidí, kteří jsou si navzájem rovni a které spojuje společné poslání v boji za svobodu.“* (Hroch, 1986, s. 7)

4.1.2. Určující faktory pro existenci národa

Národy se v různých zemích vyvíjely různě. Hroch (2009) si vyčlenil několik kategorií, a do každé kategorie zařadil ty národy, jejichž vývoj se dá označit za podobný. Odlišně byl vnímán národ v zemích, kde si museli národní existenci vytvořit, v tomto případě museli nejprve zjistit, jak budou novou pospolitost vymezovat vůči těm druhým. Na pomezí stojí Německo a Itálie. V německé jazykové tradici se pojí národ hlavně s kulturou a jazykem, případně i společnou minulostí. Od poloviny 19. století se k tomu přidala ještě pospolitost tradic – zvyklostí.

Hroch (2009) se nepřiklání ani k primordialistickému ani modernistickému pojetí, ale snaží se objektivně objasnit termíny národ a nacionalismus. Dle něj je rysem většiny prací v 19. století primordialistické pojetí národa, což znamená: „*axiomatický názor, který odpovídal také dobovému veřejnému mínění, že národ je odvěkou kategorií, jejíž objektivní existenci je možno a nutno oživovat, obrozovat, poněvadž je specifickou hodnotou lidského rodu.*“ (Hroch, 2009)

Na prahu 19. století se v Evropě nachází jen málo národních států s relativně etnicky homogenním obyvatelstvem a jedinou národní kulturou – Francie, Nizozemí, Švédsko, Portugalsko a s jistou výhradou tam můžeme zařadit i Španělsko. Dále se v Evropě nachází 5 multietnických říší, kde dvě mají jednu dominantní vyspělou národní kulturu – Velká Británie a Dánsko. Rakousko, Osmanská říše a Rusko jsou říšemi, kde vedle jedné vládnoucí kultury, fungují ještě další kultury. Na území multietnických impérií žilo přes dvacet nevládnoucích etnických skupin, pokud použijeme typologii ethnií, kterou navrhl Anthony Smith, některé ve stádiu etnické kategorie, jiné již ve stádiu etnické pospolitosti. (Hroch, 2009)

Rovněž dle Rosůlka stojí za vzestupem nacionalismu na Balkáně kombinace etnické a jazykové odlišnosti. (Rosůlek, Cabada, 2002) Hroch etnickou kategorii definuje takto: „*Etnická kategorie se vyznačovala objektivní odlišností jazyka (dialektů) a kultury od skupin sousedních, ale tato odlišnost se nepromítla do jasněho vědomí o soudržnosti jejich příslušníků, i když žili na společném území.*“ (Hroch, 2009) Tato charakteristika platí dle Hrocha na počátku 19. století pro Albánce, Estonce, Lotyšy, Litevce, Bělorusy, Ukrajince, Slovincy, Bulhary, Rumuny, Galicijce a Frýsy. (Hroch, 2009) Tato charakteristika etnické

kategorie se po vyhodnocení výsledků terénního výzkumu, dá aplikovat i na etnikum Tosků a Gegů.

Etnická pospolitost „*se naproti tomu vyznačovala tím, že měla jméno, které bylo známé většině jejích příslušníků, dále tím, že si její příslušníci (či spíše jen část z nich) uvědomovali svůj společný původ, respektive pospolitost osudu (jistá forma „kolektivní paměti“) a elementárními projevy vzájemné solidarity.*“ (Smith, 1986, s. 22) Většina z těchto nevládnoucích etnických skupin přijala díky úspěšnému národnímu hnutí národní identitu a vytvořila národní kulturu. V následujících dvou staletích tyto národy získávaly jistou autonomii a poté i státní nezávislost. Definice etnické pospolitosti by se dala rovněž aplikovat na Tosky a Gegy, jenže tyto dvě etnika byla v historii převálcována albánskou nacionalistickou propagandou a v průběhu národního obrození bylo pro obě etnika výhodné trvat na své jednotné autonomii všech územích obývaných Albánci (z historie víme, že Albánci získali jen část území obývaných jejich národem), protože jinak by jejich území připadlo rozpínajícím se pravoslavným státům s Albánií sousedícím.

Národní hnutí v těchto etnických skupinách, kde byla slabá kultura v národním jazyce, nebo chyběla úplně, postrádali politickou autonomii. Národní hnutí usilovalo o naplnění všech podstatných atributů svébytného národa, tj. dosažení plné sociální skladby, vytvoření národní kultury v národním jazyce a získání politické participace, která nemusí mít nutně podobu státu. Národní hnutí se pochopitelně muselo dostat do konfliktu s elitami multietnické říše a se starým režimem obecně. (Hroch, 2009) Na Albánii je zajímavé, že v určité fázi bylo vymezení se Albánců vůči pravoslavným národům pro Osmanskou říši přínosem, ale od okamžiku, kdy Albánci usilovali o vlastní autonomii, se dostali do konfliktu s Osmanskou říší. U Albánců se od zrodu vlastních emancipačně-nacionalistických snah střídala období, kdy bojovali proti Osmanské říši a kdy bojovali bok po boku, proti pravoslavným nepřátelům.

4.1.3. *Modernistická teorie nacionalismu*

Významným zastáncem modernistické teorie nacionalismu je Ernest Gellner (2003). Dle modernistických teorií jsou národy a nacionalismus fenoménem moderní doby, přechodu od agrární společnosti na společnost industriální.

Gellner (2003) se zabývá vztahem kultury (ethnicity) a sociální organizace (moci). Vztah těchto univerzálních a věčných entit jsou pro pochopení vzniku nacionalismu, který Gellner nepovažuje za univerzální ani věčný, klíčové. Kulturu Gellner vnímá jako specifickou lidského druhu, která je mu vlastní a i když se s předáváním vzorců chování předávané napodobováním a nikoli geneticky setkáváme i u zvířat, mají však význam a dosah nesrovnatelný s kulturou lidskou. Schopnost osvojit si kulturu je jistě podmíněna geneticky, ale sama tato schopnost, nemá žádný vliv na to, jakou kulturu si osvojíme. Když se Gellner zabývá zákony kulturního přenosu, dochází k tomuto závěru: „*Již z jejich nejobecnější definice vyplývá, že jde o pravidla umožňující uchování a přenos osvojených vlastností: mohli bychom říci, že kultura je jakási banka osvojených vlastností, které lze donekonečna předávat, ale také transformovat a cíleně měnit.*“ (Gellner, 2003, s. 16)

Vztah mezi kulturou a sociální organizací nemůže být úplně nezávislý, Gellner tvrdí, že: „*Kultura může být ovládána určitým modelem sociální organizace, anebo, naopak, daná forma organizace může vyžadovat určitý typ kultury.*“ (Gellner, 2003, s. 17) To, že nacionalismus není věčný ani univerzální dokládá Gellner následovně: „*Nacionalismus nejenom vymezuje hranice jednotek, ale zároveň předpokládá, že daná jednotka má institucionální vedení („stát“) a její hlavní starostí je, aby místa v tomto institucionálním mocenském centru obsazovali členové „národní“ kultury, tj. kultury, která jednotku definuje.*“ Tímto Gellner vysvětlil závislost nacionalismu a státu, je zřejmé, že pokud dokáže vyvrátit věčnost a univerzálnost státu, tak nemůže být univerzální ani nacionalismus, protože ten je na existenci státu bytostně závislý.

Státy dle Gellnera (2003) univerzální nejsou, protože existují tzv. bezhlavé společnosti, které dokážou udržovat řád, aniž by na to měly určené speciální instituce. Malé sběračské tlupy rovněž postrádají státní zřízení, přestože mají vůdce. Centrální moc není nutná ani v početných zemědělských či pasteveckých populacích, které mohou řád udržovat prostřednictvím lidových shromáždění, nebo pomocí vnitřních opozic jednotlivých skupin.

Gellner (2003) odmítá tvrzení, že by lidé v každé době a na všech místech usilovali o ztotožnění hranic kultur s hranicemi sociálních jednotek, tedy není v přirozenosti člověka snažit se žít mezi svými a druhé vylučovat. Nejvíce mu však na nacionalistické teorii vadí fakt, že nacionalisté nenachází s nacionalistickou teorií jako s teorií, nevidí tuto kategorii, jako něco problematického či sporného, nýbrž s ní zachází jako s pravdou.

Gellner uvádí nejčastější obranu nacionalistické teorie. Když je nacionalista postaven tváří v tvář faktu, že tento princip v historii postrádá jakýkoli skutečný zájem lidí o tento princip. *„Problém řeší prohlášením, že nacionalismus ve skutečnosti existoval, pouze v danou dobu spal. Náš národ tu byl odnepaměti; je to věčná, nehynoucí entita, transcendující pomíjivé bytosti i generace, které ji dočasně ztělesňují. Základními stavebními kameny lidstva jsou národy a jejich existence není nějaká nahodilá a morálně bezvýznamná skutečnost. Naopak, národy jsou středobodem lidského naplnění.“* (Gellner, 2003, s. 23)

5. Praktická část práce (vlastní práce)

5.1. Historie území obývaných Albánci

V očích Evropanů byla Albánie vždy vnímána jako záhadná a neznámá země. Jedním z důvodů je jazyková výjimečnost Albánců. V rámci indoevropských jazyků nemá žádný příbuzný jazyk. Přestože snahy o vytvoření samostatného národního státu sahají až do středověku, Albánie vzniká až na konci roku 1912. Na území dnešní Albánie existovala již v prvním tisíciletí př. n. l. svébytná domácí kultura nejstarších historicky známých obyvatel tohoto místa – starověkých Ilyrů, která navazovala na tradice z předhistorických dob a byla velice ovlivňována řeckou, helénistickou a nakonec římskou civilizací. V 3. st. se v Albánii začíná rozšiřovat křesťanství a po rozpadu římské říše má Albánie pro Byzantskou říši mimořádný strategický význam. (Hradečný, Hladký, 2008)

V průběhu 6. století napadají Slované Byzantskou říši a usazují se i na území Albánie. Někteří obyvatelé Albánie utekli, ale ostatní byli schopni se Slovany vzájemného soužití, což mělo za následek asimilaci ze strany domorodého obyvatelstva. Pro budoucí utváření demografických poměrů na území Albánie měly zásadní význam etnotvorné procesy, které se odehrály v nepřístupných horských oblastech severní Albánie a v přilehlých částech dnešního Kosova a jihovýchodní Černé Hory. V tomto prostoru nalezla útočiště před slavizací (poslovanšťování) významná část původní starobalkánské populace, jak Ilyrů, tak románských obyvatel, zde v průběhu následujících staletí proběhli proměny ústící v přetavení těchto předсловanských etnických skupin v nová středověká etnika. (Hradečný, Hladký, 2008)

Většina odborníků dnes soudí, že Ilyrové jsou předky Albánců a že Albánci tudíž představují původní etnikum v západních a centrálních částech Balkánského poloostrova. Pro albánskou veřejnost tvoří teze o ilyrsko-albánské kontinuitě nezpochybnitelný axiom a jeden ze základních pilířů jejich národní ideologie. Jedním z pádných argumentů pro toto tvrzení je archeologický materiál tzv. komanské kultury z 6. až 8. století v severní Albánii, který lze interpretovat jako spojující mezičlánek mezi pozdní starověkou kulturou ilyrskou a raně středověkou kulturou albánskou. (Hradečný, Hladký, 2008)

Ve 14. století začíná Osmanská invaze a o století později se zrodil největší hrdina proti-osmanského osvobozenického zápasu Albánců Skanderbeg. Osmanská nadvláda trvala téměř až do 1. světové války. V době této nadvlády zde existovaly dva polo-nezávislé feudální útvary, což přispělo na přelomu 18. a 19. století k dotvoření dvou základních etnograficko-jazykových skupin – severní gegské a jižní toskické.

Toskové ani Gegové netvořili homogenní celky, rozčleňovali se na množství podskupin, vzájemně se velice lišících. (Hradečný, Hladký, 2008) To zda se Albánci skutečně liší na Tosky a Gegy, či zda se jedná o nepřiměřenou redukci pestrosti albánských obyvatel, je předmětem sporu etnologů až do současnosti. Nejvíce patrné to bylo na severu, kde vedle urbanizovaných složek společnosti, existujících hlavně v hlavních centrech jako například Shkodře, se často v nejtěsnější geografické blízkosti vyskytovali horalé, žijící v patriarchálních rodově – kmenových podmínkách. Příznačným projevem roztržitosti albánského prostředí byla i absence jednoho ústředního albánského městského centra. (Hradečný, Hladký, 2008)

Český historik Hradečný vidí nástup nacionálně-emancipačních snah na Balkáně od šedesátých let 19. století. Tehdy „*příslušníci domácí intelektuální elity, kteří bez ohledu na svou různorodou náboženskou orientaci získali své vzdělání v západní Evropě, udržovali v řadě případů kontakty s příslušníky diaspory, zejména arbëreshké, seznámili se za svých pobytů v cizině blíže s idejemi romantického nacionalismu.*“ (Hradečný, Hladký, 2008) Po návratu do vlasti se začali zabývat zkoumáním albánského jazyka a kultury. Někteří odborníci se domnívají, že právě ono zabývání se vlastní kulturou mohlo vytvořit albánský národ. (Hradečný, Hladký, 2008)

Albánie v této době není jednotná a to ani jazykově o čemž svědčí i fakt, že při překladu Nového zákona ho Kostandin Kristoforidhi, rodák z Elbasanu, přeložil celý Nový Zákon (Dhjata e Re) a větší část Starého Zákona (Dhjata e Vjetër) do obou variant albánštiny, jak jemu vlastní toskické, tak do gegské. (Surovčák, 2013) A tím také položil základy pro jejich literární rozvoj. (Hradečný, Hladký, 2008)

Roztříštěnost trvá i v době Balkánské krize (1875 – 1878), kdy většina lidí obývajících albánské území „*upřednostňovala skupinové či lokální zájmy před zájmy všealbánskými.*“ (Hradečný, Hladký, 2008). A proto povstání odehrávající se v této době měla zpočátku pouze lokální charakter. V katolické oblasti zvané Mirdita v tradičním rodově-kmenovém prostředí gegských horalů vypuklo proti-osmanské povstání vedené Preng Bib Dodou. Tento mladý vůdce mirditského kmenového svazu využil složitých podmínek skomírající osmanské říše „*k vyvolání povstání, které bylo korunováno vytvořením autonomního katolického knížectví v severní Albánii pod jeho vládou.*“ (Hradečný, Hladký, 2008)

V jižní Albánii se rovněž osnovali plány na osvobození Albánie a v květnu 1877 vznikl tzv. Albánský výbor, sdružující nacionálně orientované představitele většiny toskických krajů. Navzdory tomu že se jednalo o organizaci z Janinského vilajetu měla zájem o celo-albánské povstání, v čele stál „*nejvýznamnější albánský politik tohoto období, Abdyl Frashëri, poslanec osmanského parlamentu za volební obvod Janina, pocházející z vlivné toskické beктаšijské rodiny.*“ (Hradečný, Hladký, 2008)

O Albánském výboru, jakožto o mezníku ve vývoji národního umění Albánců se píše i v Diplomatických dějinách Albánie, kde je i podporováno tvrzením, že „*Toto stanovisko má svoje oprávnění v tom, že se Albánský výbor vymkl záhy z osmanského řízení a přešel po svém potlačení ve formu tajných revolučních sdružení proti-osmanských.*“ (Kadlec, 1927) Na druhou stranu dodává, že „*To, že se Albánský výbor stal proti-osmanským, bylo dáno především tím, že se činnost svazu znelíbila Osmanské říši, než naopak.*“ (Kadlec, 1927)

Albánský výbor se zprvu snažil o sblížení s Řeckem, kde se snažil navázat spolupráci založenou na existenci společného nepřítele Osmanské říše, bohužel však existovali významné rozdíly v názoru, na budoucí status albánského území. Albánci se snažili být pro Řecko rovnocennými partnery a trvali na vyhlášení albánské nezávislosti a existenci autonomního albánského knížectví, naopak Řekové je viděli buď jako integrální součást svého území, popřípadě albánské existence jako vazalského knížectví. Jednání logicky nevedla k žádnému výsledku a „*představitelé albánského národního hnutí pod vlivem obav*

z bližícího se ruského vojenského vítězství nad osmanskou říší a jeho negativních důsledků pro Albánce zásadním způsobem změnil svou dosavadní strategii a taktiku.“ (Hradečný, Hladký, 2008) Albánci začali své bytí či nebytí spojovat s existencí osmanské říše a už neusilovali o samostatné knížectví, nýbrž o sjednocení všech území osídlených Albánci – „*včetně těch, na nichž žili v nemalém počtu i jiná etnika do jednoho společného albánského vilajetu, který by byl vybaven rozsáhlou formou správní i kulturní autonomie.*“ (Hradečný, Hladký, 2008)

Další motivací pro tuto významnou změnu byla představa vůdců národního hnutí, že tím vzniknou předpoklady „*pro získání přízně velmocenských konkurentů Ruska na Balkáně, pro zmaření expanzivních pokusů okolních balkánských států v neprospěch albánského etnika, pro zásadní proměnu dosavadních zcela negativních postojů sultánského režimu k albánskému nacionálně emancipačnímu procesu a pro to, a by se tomuto procesu mohlo dostat nejširší podpory v rámci samostatného stále ještě roztržitého albánského etnika.*“ (Hradečný, Hladký, 2008)

Albánské obavy se začali naplňovat Sanstefánskou mírovou smlouvou, kterou podepsala poražená Osmanská říše s Ruskem roku 1878, kde se s autonomní Albánií nepočítá. Sanstefánská mírová smlouva rozšiřovala území jihoslovanským zemím, které se tím přibližovaly území Albánie. Jižní část Albánie v ohrožení nebyla, „*neboť sanstefánská mírová smlouva nepřinášela žádné územní zisky Řecku s ohroženými severními Gegy se začali stále viditelněji aktivně solidarizovat.*“ (Hradečný, Hladký, 2008) Albánský výbor se díky emancipačním snahám dostal do konfliktu s Osmanskou říší, která použila násilí a potlačila jej. Odstranila jeho vůdce „*žalářem, popravami a vyhnanstvím. Tyto události obrátili k Albánii pozornost Evropy, a to zejména Rakouska a Anglie.*“ (Kadlec, 1927) Potlačený Svaz přešel v tajná revoluční sdružení, která projevila svoji činnost za řecko-turecké války r. 1897 a za makedonského povstání r. 1903. (Kadlec, 1927)

V reakci na nepříznivý vývoj událostí pro albánské obyvatelstvo vzniká, vedle již zmíněného Albánského výboru, druhá významná organizace albánského národního hnutí s politickými cíli Prizrenská liga. Prizrenská se jí říká podle celonárodního albánského shromáždění uskutečněného 10. Června 1878, 3 dny před zahájením Berlínského kongresu,

kde se měla revidovat Sanstefanskou mírová smlouva, která ukončila rusko-tureckou válku. Zde chtěla albánská delegace, před celou Evropou hájila zájmy Albánců.

Martin Surovčák o počátcích Prizrenské ligy píše, že *„Protože do Prizrenu přijeli rokovat drtivou většinou zástupci z řad muslimů (katolíků byl jen malý počet, pravoslavní nebyli zastoupeni prakticky vůbec), určitou dobu trvalo, než se Prizrenská liga povznesla od obrany pozic muslimů k obraně celonárodních albánských zájmů, a navíc musela překlenout vlastní vnitřní politickou roztržičnost, neboť reprezentovala jak radikální, tak liberální proudy, přívržence i odpůrce sultánského režimu.“* A v této knize i uvádí nejdůležitější bod politického programu Prizrenské ligy: *„Je pak v obecném zájmu sjednotit celou Albánii do jednoho jediného vilájetu, dát jí prostou, kompaktní a silnou organizaci, zapojit do její správy domácí element, a tak pod žezlem Jeho Majestátu sultána zahájit věk jednoty, svornosti a bratrství pro všechna náboženství.“* (Surovčák, 2013)

Odlíšné názory existovali jak mezi Tosky a Gegy, kdy Gegové trvali na umírněnějším řešení a prosazovali pouze *„zachování územní integrity osmanské říše a tím celistvosti albánských etnických území.“* (Hradečný, Hladký, 2008) Naopak Istanbulský výbor, který měl podpory především na jihu mezi Tosky, usiloval o vznik autonomního albánského vilájetu. Existoval ovšem ještě třetí proud, který dokazuje, že v této době nacionalistické tendence neměli v Albánii až tak silnou pozici. Tento směr *„prosazoval myšlenku vytvoření politicko-vojenské organizace, která by nebyla založena na nacionální bázi a sjednocovala by všechny muslimy z osmanského Balkánu (a nezahrnovala by tudíž Albánce-křesťany) a řídila by se v plné míře pokyny sultána jako svého nejvyššího duchovního i světského představitele.“* (Hradečný, Hladký, 2008)

V 19. století bylo v Albánii plno lokálních ozbrojených konfliktů při protestu proti osmanským hodnostářům, kteří zneužívali svého postavení k vlastnímu obohacování. V této době už existovala koncepce Albánské samostatnosti, kdy Gegové zaujali umírněnější postoj a chtěli se osamostatnit jen se souhlasem Turků, naproti tomu Toskové chtěli samostatnost i přes odpor Turků. Ale při řecko-turecké válce na konci 19. století převážná většina Albánců – Gegů i Tosků, zaujala pro-osmanské postoje. (Hradečný, Hladký, 2008)

Na počátku 20. století vrcholí albánské „národní obrození“ a 28. listopadu 1912 Albánie vyhláší nezávislost. V čele vlády stál Ismail Kemal, ale tato vláda měla čistě regionální charakter a téměř žádnou moc. O situaci v Albánii se jednalo na mnoha evropských konferencích, nejdříve to vypadalo, že její území si rozdělí sousední státy, ale nakonec zvítězila myšlenka samostatného albánského státu. V Albánii neměla hlavní slovo albánská vláda, ale Mezinárodní kontrolní komise. Na post albánského knížete bylo mnoho zájemců a nakonec tam byl dosazen Wilhelm Wied, který o Albánii nic nevěděl. Během první světové války zástupci Mezinárodní kontrolní komise i Wied opouští Albánii. (Hradečný, Hladký, 2008)

V meziválečném období zde fungoval autokratický režim Ahmeda Zoga, který patřil mezi Gegy a v této době se oficiálním dialektem albánštiny stává gegský dialekt. Za 2. světové války, kdy byla Albánie obsazena fašistickou Itálií, přechodně existovala tzv. Velká Albánie, kdy se Albánie rozrostla o přilehlá, většinou Albánci obývaná území v Kosovu, v západní Makedonii a ve východních částech Černé Hory. Za spoluúčasti albánské komunistické strany se zformovalo protifašistické partyzánské hnutí, které roku 1944 zemi osvobodilo. V jeho čele stál Enver Hodža, ten mezi lidmi získal ohromnou oblibu a stal se velkou autoritou. Okamžitě po skončení bojů získala jeho Albánská strana práce moc a začala provádět komunistické reformy. (Hradečný, Hladký, 2008)

Po 2. světové válce se hranice vrátili do předválečné podoby, protože s výjimkou Německa žádný stát Velkou Albánii neakceptoval. V současnosti žije mimo hranice Albánie více než třetina Albánců. Albánie hned po 2. světové válce přerušila styky se západem a roku 1968 vystoupila z Varšavské smlouvy na protest proti okupaci Československa a tím se ocitla v mezinárodní izolaci. (Hradečný, Hladký, 2008) V době komunistického režimu se měli Toskové lépe než Gegové, protože Enver Hodža byl Tosk. Enver Hodža usiloval o jednotnost Albánců, bez rozdílů v náboženství a etnicitě. Toskický dialekt se stává státním jazykem. V této době bylo též zakázáno praktikovat jakékoliv náboženství a Albánie se stala první ateistickou zemí na světě. Po pádu režimu roku 1990 se Albánie stává pluralitní demokracií. Mezi obyvatelstvem jsou však stále zakořeněny křivdy z dob minulého režimu a Toskové pořád patří k bohatším vrstvám obyvatelstva než Gegové.

5.1.1. Kosovo

Kosovo je oblast, kde původně žili převážně pravoslavní Srbové a katoličtí Albánci a s příchodem Osmanů i Turci. Srbové během bojů v 17. Století odcházeli do Uher, díky čemuž posílilo postavení muslimských Albánců, kteří přijímali islám z důvodu lepších životních vyhlídek a i jako osvobození od asimilačních tlaků srbské pravoslavné církve. V 18. století Osmanská říše stále slábla, sílily protikřesťanské nálady a mnoho křesťanů konvertovalo k islámu pro zajištění bezpečnějšího života. V průběhu historie tu neustále narůstal počet Albánců a to především muslimského vyznání, protože Osmanská říše potřebovala, aby na tomto území byli nějací loajálnější obyvatelé než pravoslavní Srbové. Do země také přicházeli další muslimové ze severních držav dobytých Uhry, čímž se Kosovo dále islamizovalo. (Girgale, P., Kosovo, s. 20 – 22)

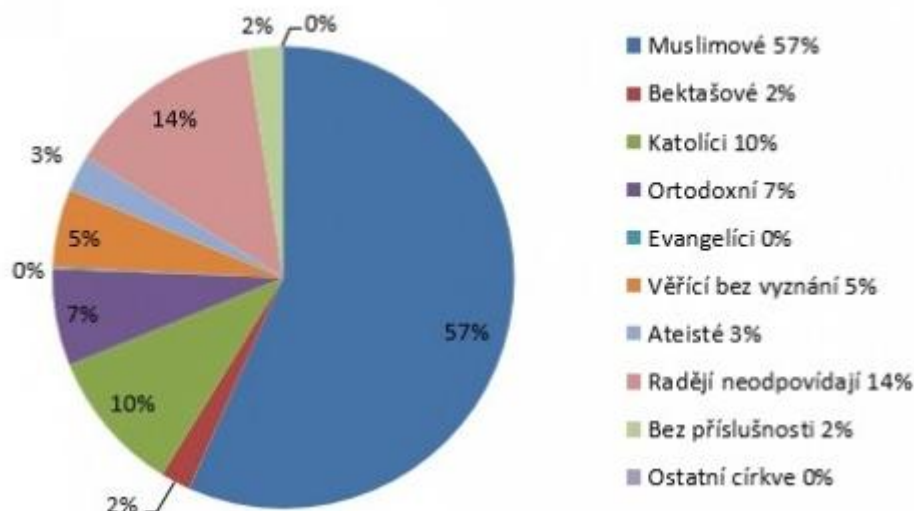
5.2. Terénní výzkum

V terénním výzkumu byly využívány polostrukturované rozhovory, v kterých bylo cílem projít několik tematických okruhů, tak aby mohly být zodpovězeny výzkumné otázky. Tyto tematické okruhy měli za cíl zjistit kulturní/etnické rozdíly v jednotlivých regionech obývaných Albánci jak v Albánii, tak v Kosovu.

5.2.1. Náboženství v Albánii

Albánští obyvatelé jsou v náboženské oblasti velmi tolerantní, je to pravděpodobně i historickým vývojem země a také častým střídáním náboženství. Před příchodem Turků bylo v zemi nejrozšířenější křesťanství, avšak obsazení země mělo svůj dopad i v otázce víry. Proto je zde od 15. století nejrozšířenější islám, ke kterému se hlásí dle různých statistik okolo 55 – 70% obyvatel a řadí se spíše k sunnitské větvi. Dále jsou v zemi zastoupeni katolíci a pravoslavní. Zvláštností je, že v době vlády Envera Hodži byla Albánie vyhlášena prvním ateistickým státem. Dále je také v Albánii známý beктаšismus, což je liberálnější forma islámu.

Náboženská příslušnost (2011)

Graf č. 1, Náboženská příslušnost Albánců, zdroj - vlastní zpracování podle Censusi i popullsisë dhe banesave 2011 (sčítání obyvatel a domů v Albánii v roce 2011)

V grafu jsou zvláště vyčleněni ateisté a lidé bez vyznání, protože mezi těmito skupinami existuje rozdíl. Ateisté jsou lidé, kteří věří v neexistenci Boha a popírají ho, v Albánii až 3% obyvatel. Zatímco lidé bez vyznání jsou tací, kteří se o náboženství a víru nezajímají, Boží existenci či neexistenci nepopírají. Věřící lidé bez vyznání jsou tedy lidé, kteří věří v existenci něčeho nadpozemského (síly, dobra apod.), ne však v Boha. Takových najdeme v Albánii až 5%.

Terénní výzkum skutečně potvrdil, že na severu Albánie se skutečně vyskytuje více katolické křesťanství a na jihu více islám a pravoslavné křesťanství, ale přesto náboženství není prvek kultury, který by bezpečně dokládal rozdělení země na gegskou a toskickou část. Jednak proto, že přístup Albánců k náboženské víře je velice chladný, všichni naši respondenti sice vyznávali nějakou náboženskou víru, ale praktikování víry, například navštěvování kostela či mešit bylo spíše výjimkou. Ale hlavně proto, že v historii se nikdy albánský národ nábožensky nevymezoval, spojoval lidi různých náboženských vyznání a etnická identita zde byla na náboženství nezávislá.

Z terénního výzkumu bylo zjištěno, že lidé v Albánii přejímají náboženství po svých rodičích a většina z nich se řadí spíše k pasivním věřícím. Náboženská tolerance je zde silně patrná i při procházení městem. Vedle sebe tu stojí mešity a kostely. Náboženské stavby vlastní stát a velmi pečlivě se o ně většinou stará. V zemi není nařízené žádné

oficiální náboženství a stát se ke všem náboženským vyznání staví stejně. V roce 1998 zde byla ústavou zaručena náboženská svoboda.

V Kosovu, kde žijí Gegové, bylo zjištěno, že všichni respondenti byli muslimové. Pravidelné navštěvování mešit tu je výrazně častějším jevem než v Albánii, ale většina respondentů si nemyslí, že by náboženská víra rozdělovala či sjednocovala Albánce. V Kosovu má náboženská příslušnost zásadní význam ve smyslu rozdělení země na území obývané Srby a na území obývané Albánci. V tomto případě jsou náboženské stavby jakožto symbol Srbů nenáviděny Kosovskými Albánci, což dokazují vypálené pravoslavné kostely ve městě Prizrenu, nebo opakované útoky Kosovských Albánců na srbské kláštery na území Kosova, které dnes hlídají jednotky KFOR, nebo bezpečnostní agentury.

5.2.2. *Jazyk*

V Albánii je úředním jazykem albánština, která se píše latinkou. Albánsky se hovoří v Albánii a Kosovu, a v oblastech, kde se vyskytují albánské komunity (Makedonie, Černá Hora, Řecko...) Pokud Albánci hovoří cizím jazykem, pak je to hlavně italština, anglicky se cizinci dorozumí zejména s mladými lidmi ve městech, ale rozhodně není pravidlem, že by každý mladý Albánec mluvil anglicky, najít někoho v Albánii, kdo by byl ochoten vést rozhovor anglicky byl velký problém, často se ani nedalo určit, zda je to pro jazykovou nevybavenost, nebo spíše pro nechuť bavit se s někým cizím.

Výrazně odlišná byla situace v Kosovu, zde byla mladá generace velice dobře jazykově vybavená a k cizincům velice otevřená. Problém zde vyvstal až v situaci, kdy řeč přešla k jádru výzkumu, respondentům se výzkumy ohledně jejich etnického cítění příliš nezamlouvali a často než odpověděli, prohodili několik albánských slov a při vyslovení konceptu Velké Albánie a jejich názoru na tento koncept přecházeli mladí respondenti do plynulé albánštiny a až po několika minutách byli schopni něco k tomuto tématu říci i v angličtině.

Albánština patří do skupiny indoevropských jazyků, v historickém vývoji na ni měla značný vliv turečtina, ze které pochází množství slov.

Obrázek č. 1, Jazykové rozdělení Albánie a blízkých území, zdroj:

http://en.wikipedia.org/wiki/Tosks#/media/File:Albanian_dialects.svg//

Albánština má dva základní dialekty, gegský a toskický. Hranici mezi oběma dialekty tvoří řeka Shkumbin. Na sever od této řeky se hovoří gegským dialektem a na jih od ní toskickým. Původně katoličtí Gegové nikdy nebyli plně poturečtění. Původně pravoslavní Toskové více podlehli turecké kontrole a mnozí konvertovali k islámu. Italské, řecké a bulharské menšiny Albánců hovoří variantami toskického dialektu. Kosovo vzhledem ke své zeměpisné poloze spadá do areálu gegského dialektu. Kosovská varianta má samozřejmě svá specifika, hlavně ve slovní zásobě.

Norma albánštiny se zakládá na obou dialektech, převažuje však toskický. Zajímavostí je, že po roce 1908, kdy se pracovalo na standardizaci albánštiny, byl za základ vzat gegský dialekt.

5.2.3. Politika

Od roku 1998 je Albánie parlamentární republikou. I když jsou Albánci velmi tolerantní, co se týče náboženského vyznání či etnické příslušnosti, tak terénní výzkum ukázal, že politika je to, co je rozděluje. Dle rozhovorů se k demokratům řadí většinou Gegové a Toskové se přiklání spíše k socialistům. To by podporovalo teorii, že albánská společnost je skutečně rozdělená v politické rovině, která kopíruje rovinu etnickou, jenže všichni respondenti v Albánii, kteří byli ochotni o politice hovořit, rovněž řekli, že se tyto rozdíly značně stírají a někteří respondenti dokonce uvedli, že při posledních volbách se tento rozměr ztratil úplně. Jeden z respondentů (Tosk) to popsal takto: *„Dřív platilo že Gegové volili demokraty a Toskové liberály, ale při posledních volbách ve Shköderu, tradiční baště demokratické strany, to dopadlo půl napůl.“* Pro výzkum není rozhodující, zda to tak skutečně bylo, podstatné je, že v myslích našich respondentů se už politika nedá považovat za oblast, kde se dá mluvit o rozdělení populace mezi dvě odlišná etnika, nýbrž právě naopak.

Ve všech putikách, kam jsme měli možnost zavítat, měli puštěnou televizi, kde běžely zprávy, z kterých ač jsme nerozuměli ani slovo, bylo zřejmé, že se jedná o politiku. To nám potvrdili i naši respondenti, že politika se v Albánii řeší pořád. Pokud jste demokrat a k moci se dostanou socialisté, je zde velká šance, že přijdete o práci (jedná se i o nižší pozice, jako je např. uklízečka). V době, kdy se konají volby, se do Albánie nedoporučuje cestovat, bývá zde napjatá atmosféra a málokdy se tato událost obejde bez obětí na lidských životech.

Od ledna 2003 je Albánie zařazena mezi potencionální kandidáty do Evropské unie. Spousta Albánců doufá, že vstup do EU by jim mohl pomoci v rozvoji jejich území, Albánie se totiž dodnes řadí mezi nejvíce zaostalé země Evropy. Mezi obyčejnými lidmi je zde velká vůle vstoupit do Evropské unie. Toho jsou si vědomy i politické strany a od jednoho respondenta jsme se dokonce setkali s názorem, že politické strany sice naoko dělají, že chtějí vstoupit do Evropské unie, ale ve skutečnosti pro to nic nedělají, protože se bojí, že už by nebylo tak jednoduché využívat funkci ve státní správě k vlastnímu obohacení.

Nejkontroverznějším politickým tématem spjatým s albánským národem je koncept tzv. Velké Albánie. Jedná se o území, které v průběhu historie osídlovali Albánci mimo jiné i v době komunismu, kdy tam přechali před chudobou. Zahrnuje celé Kosovo, jižní část Černé Hory, část Srbska a Makedonie a také severozápad Řecka. Jedná se o nacionalistickou ideu, kterou mnoho lidí ji považuje za otázku historie, ale naleznou se i lidé, kteří v ní věří dodnes. Žádný z respondentů v Albánii nestál o znovunastolení Velké Albánie. Albánci, kteří žijí za hranicemi Albánské republiky, jsou Albánci v Albánii vnímáni jako cizinci. Rovněž tak většina Kosovských Albánců vnímá Albánce v Albánii jako cizince.

Během éry Envera Hodži byl v Albánii povolen pouze jeden národ a dělení na Tosky a Gegy bylo zakázáno. Hodža sám byl Tosk a Toskové tak měli lepší sociální pozici než Gegové. Enver Hodža velice dbal o jednotnost albánského národa. Jeho vyhlášení Albánie jako první ateistické země na světě rovněž souviselo se snahou, aby Albánii náboženství nerozdělovalo.

Obrázek č. 2 Vývoj hranic Albánie za 2. světové války,

zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Velk%C3%A1_Alb%C3%A1nie#/media/File:Map_of_Albania_during_WWII-CS.png/

5.2.4. *Etnické stereotypy*

Terénní výzkum v Kosovu odhalil, že Kosovští Albánci mají velice dobré vztahy s Albánci, ale mají vůči nim také zažitě, některé kulturní stereotypy. Například, že Albánci jsou více uzavření, protože žili pod hrůzovládou Envera Hodži. Termín Tosk a Geg, tu většina obyvatel zná, vědí, že existují dva dialekty albánštiny. A oni mluví gegským dialektem, tudíž jsou Gegové, ale Albánci to rozhodně nerozděluje a ani nevědí, že by s tím mohli být spjaté nějaké kulturní rozdíly. Dle Kosovských Albánců jsou oni jeden národ a obyvatelé Albánie jsou také jeden národ a kdo je Tosk a kdo je Geg nehraje roli.

Pestřejší názory zaznívaly při výzkumu v Albánii. Zde existovali tři stereotypní názory na každé subetnikum. Gegové měli jeden kladnější pohled na své subetnikum a zápornější pohled na subetnikum druhé a Toskové rovněž tak. Může to být způsobeno mj. tím, že se Toskové z jihu a Gegové ze severu příliš nesetkávají, protože každá skupina žije v jiné části Albánie a naši respondenti sami přiznali, že do opačné části Albánie necestují. Nejvíce kulturních stereotypů koluje o obyvatelích ze severních hor, protože tam obyvatelé z měst nejezdí vůbec. Ze zjištěných informací lze vyvodit závěr, že Gegové sami sebe považují za upřímnější, přímočařejší, hrdější a drsnější, naopak Tosky považují za úlisnější, pragmatičtější, jejich chování se dá popsat rčením „kam vítr, tam plášt“. Gegové Toskům méně důvěřují a báli by se jim sdělovat osobní informace, protože si myslí, že Toskové by byli schopni toho zneužít. Tudíž je pro ně citové sblížení s Tosky vzácné, ale ne nemožné.

Toskové naproti tomu vnímají Gegy jako hrubé, neurvalé a chudé, rovněž jsou přesvědčeni, že na severu stále praktikují krevní mstu a jejich kultura se jim nelíbí, nikdy by nedovolili, aby si jejich dcera vzala za muže Gega. Sami sebe vnímají Toskové jako otevřenější, vlídnější a zdvořilejší. V centrální části Albánie existují tzv. middle people (lidé ze střední Albánie), kteří rovněž znají rozdělení populace na Tosky a Gegy a kdo kam patří, odvozují po rodičích, ale považují jej za bezvýznamné a ve střední části Albánie je populace promíchána, to kdo přišel ze severu a kdo z jihu není poznat, ani životní styl není v ničem odlišný. Některé zažitě stereotypy mezi Tosky a Gegy i lidé ze středu Albánie rovněž znají. Například Toskové mají menší rodiny, kdežto Gegové mají velké rodiny. Toskové volí socialisty a Gegové demokraty. Popis jednotlivých subetnik od lidí ze střední

části Albánie není citově zbarvený a je vidět, že žádnému subetniku nestraní. Problémy mezi Tosky a Gegy dnes už nejsou, prý je to v zásadě záležitost hrstky zástupců starší generace. „Middle people“ o Albánii tvrdí, že každý kraj tu má svou kulturu, nelze rozhodně tvrdit, že by se Albánie skládala ze dvou kultur gegské a toskické.

Zajímavým fenoménem, na kterém lze vysledovat, zda je národ kulturně homogenní, je názor jejich příslušníků na svatby mezi zkoumanými skupinami. Kosovští Albánci uvedli, že problémem může být různé náboženské vyznání, všichni se shodli, že osobně neznají žádný křesťansko-muslimský sňatek a příslušníci starší generace to vnímají jako problematické, někteří dokonce za nemožné. Všichni naši respondenti v Kosovu byli muslimové, velice zajímavou informací bylo, že jeden z respondentů uvedl, že zná albánsko-srbskou rodinu, kde se tedy jednalo o sňatek pravoslavně-katolický. V náboženské oblasti mladí lidé žádný problém nevidí, všechna náboženství tu vychází dobře a i sňatek dvou lidí odlišného náboženského vyznání je možný. Rozlišení na Tosky a Gegy v Kosovu relevantní není.

V Albánii se velice lišil pohled mladé generace od té starší, mladí lidé nevidí žádný problém ve sňatcích mezi Tosky a Gegy. U Gegů je nutné, aby takový sňatek schválila rodina, jinak to možné není. Starší generace u Tosků by se nezamlouval vztah jejich dcery s Gegem, ale především těch, kteří jsou z hor, obyvatelstvo v okolí Shköderu je považováno Tosky za vzdělané, pravděpodobně i proto, že se tu nachází vysoká škola. Na druhou stranu je třeba říct, že šance, že by taková situace skutečně nastala, je velice nepravděpodobná, protože Gegové z hor na severu se neseťkávají s Tosky na jihu Albánie, tudíž taková otázka se musela všem Toskům zdát velice teoretická a těžko představitelná.

Zde je patrná odlišnost mezi vnímáním sňatků starší a mladší generace. V Kosovu je sňatek dvou lidí odlišného náboženského vyznání považován za problém, stejně tak vnímá starší generace Albánců problém v manželství dvou odlišných etnických příslušníků jednoho národa. Mladá generace v Kosovu i v Albánii vnímá sňatky lidí odlišného náboženství i etnické příslušnosti za přijatelné. Obě generace se v Albánii shodují na tom, že odlišné náboženství není překážkou při sňatku.

5.3. Interpretace výzkumu

5.3.1. *Kosovští Albánci*

Na základě terénního výzkumu můžeme konstatovat, že Kosovští Albánci tvoří jeden samostatný národ. Mají velice blízko k Albáncům v Albánii, ale nevnímají je jako příslušníky stejného národa. Žijí ve své zemi a tou je Kosovo. Zde rozdělení na Tosky a Gegy nehraje žádnou roli, je to dáno také tím, že zdejší obyvatelé s obyvateli jižní části Albánie Tosky, nepřichází do styku a pro vnímání etnicity je klíčové, aby dvě většinou kulturně odlišné skupiny přicházeli do kontaktu a této odlišnosti si byli vědomi a tato odlišnost by byla zároveň příčinou pocitu sounáležitosti se svou skupinou.

Kosovští Albánci jsou příkladem národnosti, která je úzce spjata se vznikem státu. Politika a žití v různých státech byly uváděny jako hlavní atributy, které rozlišují Kosovské Albánce od Albánců. V Kosovu nelze přehlédnout časté albánské vlajky a jiné projevy sympatie k Albánii, bohužel je toto téma v této zemi velkým tabu. Někteří mladí studenti jsou ochotni přiznat, že stát, který by spojoval všechny Albánce, by mohl být dobrý, ale nemyslí si, že se to uskuteční. Existuje prý příliš mnoho názorů na to, jak by takový stát měl fungovat a nikdy se neshodnou. Kosovští Albánci žili od Albánců v Albánii odděleni neprostupnou hranicí od konce 2. světové války a od té doby nikdy nežili ve společném státě a to je klíčový důvod, proč se Albánci v Albánii s Kosovskými Albánci nevnímají jako jeden národ.

Výzkum nepotvrdil, že by se Albánci snažili vytvořit Velkou Albánii, také k tomu přispívá fakt, že albánské etnikum v minulosti nikdy nežilo jako jedna samostatná politická jednotka, s výjimkou 2. světové války. A rovněž se i v historii vyskytovali problémy ohledně jednotného postoje k uskutečnění nároku na iredentismus. Při odbojích proti Osmanské říši obvykle jednotlivé bouřící se kraje sledovaly své lokální zájmy, než že by vyvíjely snahu o vytvoření albánského státu. Celý vznik Albánské republiky byl spíše určován vnějšími vlivy, kdy se v určitou dobu spojili zájmy Osmanské říše a Albánců před rozpínavostí balkánských pravoslavných států a současně si Albánci byli vědomy útlaku ze strany Osmanů, tudíž nepatřili ani k jedné straně, viděli nepřekonatelnou odlišnost vůči všem okolo a to je spojovalo navzdory existenci velkých regionálních rozdílů

na albánském území. Vyhlášení nezávislosti Albánie se odehrává v době balkánských válek, kdy se chystali sousední pravoslavné státy zcela vytlačit Osmanskou říši z Balkánu, což by znamenalo konec albánských nacionálních snah. Albánci se rozhodli vyhlásit nezávislost spíše z nouze, než že by se dalo hovořit o národu. Vznik státu však zde výborně zafungoval jako národotvorný impulz a Albánce skutečně sjednotil pod ideou nacionalismu. V současnosti, kdy v Kosovu tvoří Kosovští Albánci drtivou většinu obyvatelstva a žádné hrozby od vnějšího nepřítele nehrozí, tak většina z nich ani nemá potřebu se pojit k Albánii.

Vliv na rozdělení Albánců na kosovské a albánské měl i režim Envera Hodži, který tím, že znemožnil Albáncům cestovat, oddělil tyto dva národy na několik desetiletí od sebe. U otázky na sjednocení Albánců pod jednu zemi rovněž hrálo roli, že Kosovští Albánci při návštěvě Albánie po pádu diktátorských režimů viděli, že se mají Albánci hůře než oni. Někteří respondenti dokonce uvedli, že se jim Albánci v Albánii zdáli svým chováním odlišní, protože byli ustrašení, opatrní a chladní.

5.3.2. *Albánci v Albánii*

Albánci jsou nepochybně rozděleni na dvě etnika. Navzdory tomu, že existují regionální rozdíly v celé zemi, jak uvedl ve svém článku De Rapper, tak terénní výzkum především potvrdil, že v myslích všech Albánců obývajících Albánii je zakořeněná představa odlišnosti od Albánců žijících na opačném konci země. Lidé ze střední části země, kde se setkává, jak populace Tosků, tak populace Gegů, to už tak nevidí, protože zde už všichni lidé vedou městský způsob života, kde už není prostor pro dodržování zvykového práva kanúnu. A nelze na základě toho, odkud ten člověk pochází usuzovat nějaké vlastnosti typické pro danou etnickou skupinu. Ale i tito lidé si pamatují, co se říká o lidech ze severských hor, kde pořád platí krevní msta a tito lidé jsou drsní a odlišní.

Jak z historie, tak i z výpovědí starší generace respondentů terénního výzkumu plyne, že Enver Hodža vyvíjel velké úsilí, aby se Albánie stala jedním národem a sám si tedy musel být vědom, že Albánie je rozdělena na dvě etnika na Tosky a Gegy. Z toho plyne, že dříve bylo rozdělení Albánců mezi Tosky a Gegy větší než dnes, nepochybně

k tomu přispěl jak Enver Hodža s politikou nuceného přesídlování obyvatel, za účelem promíšení obyvatel, tak i moderní způsob života, kdy se Gegové stěhují do měst. Ve městech už nedodržují zvykové právo a žijí stejným způsobem života jako ostatní, i když na severu Albánie nám respondenti sdělili, že i když se odstěhují do měst, tak pořád má rodina velký význam, například při smíšeném sňatku, což znamená sňatek Toska a Gega, rozhoduje rodina, zda takový sňatek povolí. Mnoho lidí ve střední části Albánie už ani neví, zda jsou Toskové či Gegové, protože jeden z rodičů byl na příklad Tosk a druhý Geg, což je další důvod, proč v této části země toto rozlišení zaniká.

Toskové a Gegové u obyvatel ze severu i jihu země splňují definici od Eriksena, který ve své knize *eticita a nacionalismus etnicitu* problematizuje a dochází k nejobecnější definici etnicity, která byla vyřčena v souvislosti s thajským kmenem jménem Lueové a zní takto: „*Luem díky schopnosti nazývat se Luem a věřit tomu, schopnosti jednat způsobem, jímž potvrzuje své lueství.*“ (Eriksen, 2012) Aplikace této definice na obě etnika dokládá jejich existenci. Gegové se nazývají Gegy, věří tomu, že jsou Toskové a jednají tak, jak jednají Gegové oni nejsou jako ti Toskové, kteří jsou v jejich očích prospěchářští a jsou ochotni udělat téměř všechno pro svůj vlastní prospěch. Toskové se rovněž nazývají Tosky a věří tomu, rovněž se jako Toskové chovají, nejsou jako drsní a hrubý lidé z hor na severu.

V politice bylo rozlišení na Tosky a Gegy velice významné, což je vidět na ztotožnění se každého etnika s jednou politickou stranou. Ale i zde je vidět, že tento trend upadá, že už to tak neplatí jako dřív. A u posledních voleb úplně vymizel.

Jazykové rozlišení mezi jednotlivými etniky existuje. Všechny respondenty napadl rozdíl v jazyce jako první rozdíl mezi Tosky a Gegy. Ale není zdrojem žádného napětí. Spisovná Albánština vychází spíše z toskického dialektu, ale Gegové to nevnímají jako problém. Oba dialekty jsou srozumitelné.

5.3.3. Vliv Envera Hodži na etnickou příslušnost Albánců

Vliv Envera Hodži na etnickou příslušnost Albánců nepochybně existoval. Mnoho lidí už termíny Tosk a Geg považuje za zastaralé a bezvýznamné a o to se také Hodža snažil. Na druhou stranu v myslích Gegů, díky represím, které zažívali, jakožto obyvatelstvo druhé kategorie, tak to aspoň Gegové vnímali, způsobil, že se vnímají jako ti, co za té hrůzovlády trpěli nejvíce.

Gegové mají důvod být pyšní na to, že oni jsou ti, co se nepodřídili, ti stateční, kteří stáli v opozici k hrůzovládě a během ní také nejvíce trpěli. Z pohledu Gegů na severu Albánie jsou vyloučeny dobré vztahy mezi Tosky a Gegy právě z důvodu éry komunistického režimu. V jejich očích dělají Toskové jen to, co se jim hodí do karet a nemají žádnou hrdost. Po pádu režimu bylo zvykem, že Gegové volili demokratickou stranu, kterou nazývali někdy jako liberální a Toskové volili stranu socialistickou, kterou při výzkumu často označovali rovněž jako liberální a opozici označovali jako demokratickou. Socialistická strana bývá vnímána v očích většiny Albánců jako strana, která má blíže ke straně komunistické. Dnes už toto striktní rozdělení ani zdaleka neplatí, což lze interpretovat jako sblížení obou etnik, tedy splynutí do jednoho národa. To dokládá i tvrzení Albánců, že rozdělení na Tosky a Gegy, nemá pro ně tak silný význam jako albánská národnost.

Z pohledu Tosků totalitní režim Envera Hodži při tvorbě jednoho etnika zafungoval o poznání lépe. Ačkoliv rovněž vědí o rozdělení na dvě subetnika, přikládají tomu menší váhu než Gegové, a současně jako odlišné nevnímají všechny Gegy, což znamená obyvatelstvo na sever od řeky Shkumbin, ale jen ty, kteří žijí v horách. Toskové i Gegové si myslí, že Toskové jsou bohatší a Gegové chudší, ale to nemusí být způsobeno jen režimem Envera Hodži, Gegové to měli dál do školy i do práce a v horách je i náročnější se uživit než v nížinách. Na druhou stranu i na jihu mají hory a zdejší obyvatelé nejsou považováni za chudé.

Enver Hodža se snažil sjednotit Albánce nejen v rovině etnické, ale i náboženské. Cesta, kterou k tomu zvolil, bylo vyhlášení Albánie, jako první ateistické země na světě. Náboženství samozřejmě nevymizela, ale dnes se všichni Albánci shodnou, že náboženská víra Albánce nijak nerozděluje. Každý si zde může svobodně vybrat víru a nemusí se bát žádného škatulkování ze strany ostatních lidí.

6. Závěr

Cílem práce bylo zodpovědět výzkumnou otázku jaké národy a etnika tvoří Albánci v Albánii a Kosovu a zda je v těchto zemích vůle k vytvoření Velké Albánie. Zda se Albánci rozlišují na Tosky a Gegy, nebo je to jen konstrukt západních etnologů. Tato práce interpretovala historické události v souvislosti s vnímáním etnické příslušnosti jejich obyvatel a identifikovala vliv režimu Envera Hodži na albánskou mentalitu, jazyk a etnickou příslušnost obyvatel.

Ačkoli jsou Albánci velcí nacionalisté, kteří dávají na odiv svou lásku ke své zemi, tak se v žádném případě nejedná o iredentismus. Jejich láska k vlasti je pevně ohraničena současnými státními hranicemi. Albánci žijící mimo jejich vlastní stát považují za cizince. U Kosovských Albánců bylo k vytvoření závěrů třeba rozdělit populaci na generaci mladší a střední. Mladí Kosovští Albánci měli silný pocit sounáležitosti k Albáncům, považují se za tak blízké národy, že by souhlasili se sjednocením Albánců do jednoho státu, jenže byli příliš rozdílné názory na to, jak by to mělo v praxi fungovat. Hlavním důvodem, proč idea Velké Albánie už nebyla aktuální, však je, že už lidé necítili potřebu za ni bojovat. Starší generace Kosovských Albánců vnímala obyvatele Albánie jako cizince. Byli si vědomy vzájemné odlišnosti, s myšlenkou Velké Albánie by nikdy nesouhlasili. Jejich vlastní je Kosovo, ne Albánie.

Albánci v Albánii mají každý kraj od sebe kulturně odlišný a obyvatelé jsou různí, nicméně termíny Tosk a Geg stále relevantní jsou. V myslích obyvatel existovala myšlenka, že podle etnické příslušnosti k Toskům nebo Gegům se s obyvateli zacházelo různě, že v moderní historii Albánie bylo jedno etnikum zvýhodňováno na úkor druhého, že vztah Gega s Toskem nebyl obyčejným vztahem Albánců s Albáncem. Nýbrž se jednalo o vztah, který byl výjimečný, vztah, který vyžadoval speciální zacházení, nebo přinejmenším opatrnost. Na druhou stranu je třeba říci, že v očích mladé generace už toto rozdělení mizí. U Gegů, jakožto těch v minulém režimu utlačovaných pomaleji.

Důležitý je pohled lidí ze střední části Albánie, kteří toto rozdělení považovali za bezvýznamné, zde se obě subetnika setkávaly a zjistily, že mezi nimi není žádný rozdíl.

Zde je běžné, že lidé měli v rodině Tosky i Gegy, tudíž by ani sami nevěděli za co se považovat, takže toto rozdělení upadá, především v městských oblastech. Toskové také konstatovali, že odlišní jim připadají především Gegové z hor, kteří mají odlišnou kulturu a praktikují krevní mstu, což bude pravděpodobně ještě dlouho tyto lidi činit odlišnými od zbytku albánské populace. Albánci v Albánii byli rozděleni na dvě etnika Tosky a Gegy, kdežto Albánci v Kosovu tvoří jeden samostatný národ Kosovských Albánců.

Historie měla na vnímání etnické identity Albánců významný vliv. Především mezi Albánci a Kosovskými Albánci, u nichž fakt, že nežijí v jedné zemi, znamenal, že se vzájemně vidí jako cizinci. Albánci v Albánii vnímali jako národní dějiny, dějiny Albánie. Kosovští Albánci vnímali jako národní dějiny, dějiny Kosova. V Kosovu byli za národní politické elity považováni politici v Kosovu, rovněž jako své politiky vnímali politiky v dobách Jugoslávie, zvláště dobrou pověst měl bývalý prezident Socialistické federativní republiky Jugoslávie Josip Broz Tito.

Gegové na severu Albánie se vymezovali vůči Toskům i na základě historických událostí. Patřilo mezi ně snadné přizpůsobení Osmanské říši a změna náboženství. V době vlády Envera Hodži byli Toskové opět vnímání, jako ti, kdo se snadno přizpůsobili komunistickému vedení země a také se za tohoto režimu měli lépe. Toskové při vymezování se vůči Gegům na historická fakta neupozorňovali.

Rozdílné náboženství Albánce vzájemně neodcizilo. Je možné, že na to měl vliv i režim Envera Hodži, který vyhlášením Albánie, jako ateistické země, toto riziko eliminoval, ale ani v dnešní době zde nebylo patrné žádné napětí mezi jednotlivými náboženstvími. Hodžův režim se projevil i v oblasti jazykové, kdy ustanovil jako spisovnou Albánštinu toskickou variantu. Hodža byl Tosk, tudíž mu bylo pohodlnější prosadit dialekt, kterým on sám mluvil.

Významnější dopad mělo jeho prosazování jednotnosti Albánců v oblasti etnické. V dobách režimu oficiálně existoval jeden národ Albánců, kteří byli jednotní. V očích našich respondentů však některé rozdíly nadále přetrvávaly. Toskové se měli za Hodžova režimu lépe po materiální stránce. Také přijali tuto jednotnost lépe a většina z nich

považuje rozdělení na Tosky a Gegy za dávnou minulost. Gegové si pamatovali, že za dob
Hodžova režimu, byla snaha o etnické sjednocení Albánie, ale oni se měli hůř a byli
chudší. Považují se za odpůrce Hodžova režimu a Tosky viděli jako přívržence režimu. U
Gegů Hodžova snaha o sjednocení nezafungovala.

7. Seznam použitých zdrojů

- BOTIMI, Drejtor a Ines NURJA. Censusi i popullsisë dhe banesave 2011 [online].
© INSTAT 2012 cit. 2015-03-20. Dostupné z:
http://www.instat.gov.al/media/178070/rezultatet_kryesore_t__censusit_t__popullsis__dhe_banesave_2011_n__shqip_ri.pdf
- DE RAPPER, Gilles. Do Ghegs and Tosks exists? The north/south division in Albania and its interpretations. ISSN: 07557809 [online]. © 2004 cit. 2015-03-09. Získáno přes databázi: <http://www.scopus.com/>
- DE RAPPER, Gilles. Religion in Post-Communist Albania: Muslims, Christians and the Idea of 'Culture' in Devoll, Southern Albania. *Anthropological notebooks* [online]. 2008, **14**(2), 31 [cit. 2015-06-09]. ISSN 1408032X dostupné z:
http://techlib.summon.serialssolutions.com/#!/search?bookMark=ePnHCXMwVV27DoJAELyCQuUntjE0UHDLY7EzPqKFjaGwI3fckZAAJqL_755A4X3AFJfcZSazs7MRHutW67lQj3PWUT5W88-Yus0wa9Evw7bQDuAqaaM5CzG-Yd9pNbRqB7cP06x-DGHK2PNVjcDSGpgVwdVYBc8GgmnrpA0c0NHyc-5C-DXP2dewQPmiPJ_KwyWauwWiOiUXjKM4YWqdkzI1kw5DRiIzoUKzAomlbpIGU2UUKmlyYhg-WBBSTdZZVxp9sZ1g_83qSjm7oLqz6swolxl-AdurUPU
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 352 s. Studijní texty; sv. 51. ISBN 978-80-7419-053-7
- GELLNER, Ernest André. *Nacionalismus*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003. 133 s. ISBN 80-7325-023-3
- GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. Překlad Jiří Markus. [1. vyd.]. Praha: Josef Hříbal, 1993. 158 s. Poznání; sv. 2. ISBN 80-900892-9-1
- GIRGLE, Patrik. *Kosovo*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 157 s. Stručná historie států; sv. č. 40. ISBN 80-7277-330-5
- GUMBEL, Andrew. Tribal tension splits Albania in two. *The Independent* [online]. Mar 06, . 1997, s. 10. ProQuest Central. ISSN 09519467 cit. 2015-03-14. Získáno přes databázi: <http://search.proquest.com.infozdroje.czu.cz/?accountid=26997>
- HRADEČNÝ, Pavel et al. *Dějiny Albánie*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 716 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-939-3
- HROCH, Miroslav. *Evropská národní hnutí v 19. století: společenské předpoklady vzniku novodobých národů*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1986. 397 s. Otázky dějin.
- HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 315 s. Studijní texty; sv. 45. ISBN 978-80-7419-010-0
- KADLEC, Josef M. *Diplomatické dějiny Albánie*. Praha: Orbis, 1927. 50 s. Knihovna zahraniční politiky; č. 4.
- KOKAISL, Petr. Podrobněji ke kvalitativnímu výzkumu [online]. © 2015 cit. 2016-1-25. Dostupné z:
http://www.hks.re/wiki1/doku.php?id=podrobneji_ke_kvalitativnimu_vyzkumu#fnt__1
- MOOSMÜLLER, Sylvia a Theodor GRANSER. The spread of Standard Albanian: An illustration based on an analysis of vowels. *Language Variation and Change* [online]. 2006, 18(02), - [cit. 2015-03-14]. DOI: 10.1017/S0954394506060066.

- ISSN 0954-3945. Dostupné z:
http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0954394506060066
- ROSŮLEK, Přemysl a CABADA, Ladislav. *Evropa národů, patriotů a integrace*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. 166 s. ISBN 80-86473-13-9
- SMITH, Anthony. *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford & Cambridge, 1986, s. 22 in: HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 315 s. Studijní texty; sv. 45. ISBN 978-80-7419-010-0
- SILVERMAN, David. (1993): *Interpreting qualitative data: Methods for analysing talk, text and inter-action*. London: Sage in: KOKAISL, Petr. *Podrobněji ke kvalitativnímu výzkumu* [online]. © 2015 cit. 2016-1-25. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki1/doku.php?id=podrobněji_ke_kvalitativnimu_vyzkumu#fnt__1
- SUROVČÁK, Martin. *Základy albanistiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 183 s. ISBN 978-80-210-6587-1
- TOLČINSKÝ, Alexander. *Toskové, nebo Gegové?* Pořad: *Názory a argumenty* | Stanice: ČRo 6 (archivováno) [online]. © 24. 01. 2011 cit. 2015-03-14. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/alexander-tolcinsky-toskove-nebo-gegove--841637/
- TOLČINSKÝ, Alexander. *Velká Albánie do roku 2013?* Pořad: *Názory a argumenty* | Stanice: ČRo 6 (archivováno) [online]. © 4. 11. 2010 cit. 2015-03-14. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/alexander-tolcinsky-velka-albanie-do-roku-2013--806635/
- WASSA, Efendi. *Albanien und die Albanesen. Eine historisch-kritische Studie*. Berlin 1879, s. 64 in SUROVČÁK, Martin. *Základy albanistiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 183 s. ISBN 978-80-210-6587-1

7.1. Seznam obrázků

Obrázek č. 2 Vývoj hranic Albánie za 2. světové války, zdroj:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Velk%C3%A1_Al%C3%A1nie#/media/File:Map_of_Albania_during_WWII-CS.png//

Obrázek č. 1, Jazykové rozdělení Albánie a blízkých území, zdroj:
http://en.wikipedia.org/wiki/Tosks#/media/File:Albanian_dialects.svg//